

mini przewodnik

free

+ współrzędne gps

po!skaniezwykla
masa miejsc godnych uwagi

Trasa wycieczki: Bielskim szlakiem zabytków poindustrialnych

czas trwania: 1 dzień, typ: piesza, liczba miejsc: 8, stopień trudności: łatwa

wydrukuj i zabierz na wycieczkę!

Opis wycieczki

Po zlikwidowaniu feudalizmu i niezbędnych reformach na terenie rozdrobnionej Polski, otwarta została droga do rozwoju kapitalizmu. Architektura przemysłowa Śląska, budowana na przełomie dwóch wieków, łączy tradycje wspólne dziedzictwa Polaków, Niemców i Austriaków oraz Rosjan.

Stojąc na trasie istotnych dróg handlowych, już na przełomie XVII/XVIII, Bielsko, staje się jednym z silniejszych ośrodków rzemieślniczo-handlowych dzięki eksportowi sukna i innych wyrobów. W XVIII lokalne sukna zdobywają rynek śląski i czeski, później niezwykle chłonny węgierski i turecki. Z racji, że miasto leży na granicy polsko-austriackiej, przebiegającej wzdłuż rzeki Białej, znacznych dochodów przysparza bielszczanom tradycyjny przemysł towarów.

Sytuacja polityczna w Europie, wojny, blokada kontynentalna, sprzyja rozwojowi miasta, zaczynają napływać pierwsze zamówienia dla potrzeb wojskowych. Na początku XIX wieku powstają koncesjonowane fabryki wykorzystujące mechaniczne przędzalnie. Kolejny rozkwit sukiennictwa, spowodowany znacznym napływem dysponującego kapitałem establishmentu żydowskiego, następuje w latach 30 tych. Stają się oni pionierami nowych fabryk w mieście.

W II połowie XIX wieku Bielsko urasta do ośrodka typowo włókienniczego zajmującego pod względem produkcji trzecie miejsce w Austro-Węgrzech. Równocześnie, aby zaspokoić głód rąk do pracy współcześni właściciele fabryk zmuszeni byli postawić na rozwój zaplecza mechanicznego przemysłu włókienniczego, a co za tym idzie rozwijać przemysł maszynowy. Wielki boom przemysłowy II połowy XIX wieku powoduje powstawanie fortun, a co za tym idzie budowanie osobistych siedzib właścicieli fabryk, przemysłowców, spełniających bardzo wygórowane, wzorowane na architektonicznych potentatach tj. Wiedeń, Rzym, Paryż, ambicje przyszłych właścicieli.

Rozpoczyna się wzmoczona urbanizacja nadająca Bielsku wielkomiejski charakter, która trwa nieprzerwanie aż do II wojny światowej. W dobie współczesnej coraz więcej zwolenników znajdują zachowane dawne opuszczone kamienice, wille, hale poprodukcyjne, architektura poprzemysłowa, by zmienić swoje, dawne, często wręcz oplakane oblicze, na piękne budowle, pomieszczenia biurowe, mieszkalne oraz coraz popularniejsze lofty, czy też galerie handlowe.

Program wycieczki

Bielsko-Biała

Galeria SFERA - zagospodarowanie postindustrialnych pozostałości bielskiego przemysłu włókienniczego

W drugiej połowie XIX w. na Dolnym Przedmieściu Bielska, nad brzegiem rzeki Białej powstawało lokalne miasteczko przemysłowe. Swoje miejsce w południowej części znalazła farbiarnia Eduarda Scholza, w środkowej - zakład apretury Samuela Brülla, później fabryka sukna Emila Schorra, a między rzeką Białą i ul. Wałową fabryka sukna spółki A. Popper & hne & Latzko. W 1863 r. zbudowano tu również pierwszy budynek przedzalni Inu Alberta Neumanna, a obok Gazownię Miejską wraz ze zbiornikami.

Fabryki, w większości po mniejszych lub większych fuzjach i zmianach właścicieli, funkcjonowały do końca II wojny światowej, by po jej zakończeniu zostać znacjonalizowane. W ich miejscu utworzono „sztańdardowe” państwowe przedsiębiorstwa włókiennicze pod nazwami: Zakłady Przemysłu Wełnianego FINEX i Zakłady Przemysłu Lniarskiego LENKO. Pracowały w sposób niezakłócony do końca lat 90. XX w., kiedy kryzys na rynku wyrobów włókienniczych, a także oziębienie w stosunkach z największym wschodnim odbiorcą spowodowały ich powolną „śmierć” gospodarczą.

Opuszczone po ZPW FINEX i ZPL LENKO puste hale fabryczne straszyły swoją brzydotą okolicznych mieszkańców przez blisko dziesięć lat. W 2006 r. na szczelbu miejskim zdecydowano o wyburzeniu szpecących krajobraz pozostałych po włókienniczej świetności miasta budowli postindustrialnych. Zachowany jedyny z budynków powstałej w 1835 r. farbiarni Eduarda Scholza, zwanej farbiarnią Molendy, przebudowano i przekształcono w Dom Handlowy Wokulski. Idąc dalej tym tropem, w 2000 r. wyburzono przemysłowy kwartał, robiąc tym samym miejsce pod południową część nowoczesnego kompleksu handlowo-usługowego. W 2001 r. powstał pierwszy budynek Centrum Handlowo-Rozrywkowo-Biurowego Galeria SFERA o powierzchni 38 000 m². Również ta budowla przyjęła się u mieszkańców do tego stopnia, że w 2008 r. idąc za ciosem, postanowiono - wyburzając przy ul. Cechowej 24 narożną, dwupiętrową, powstałą pod koniec XIX wieku kamienicę - wybudować w jej miejscu okazałą drugą część południowej Galerii SFERA.

Żeby nie zmieniać drobnomieszczańskiego charakteru dzielnicy, przy budowie centrum zachowano elewację zachodnią i północną, co przy wchodzeniu do nowoczesnego centrum handlowego stwarza wrażenie wejścia do zabytkowej, odnowionej, mieszczańskiej kamienicy. Zadbano o wygląd wschodniej, nadbrzeżnej elewacji nowego budynku, utrzymując go w stylu nawiązującym do dawnych obiektów przemysłowych.

Pięknie usytuowane centrum handlowe nad rzeką Białą, z charakterystycznymi łukowatymi mostkami, przy pięknym oświetleniu przyciąga oko i stanowi obiekt atrakcyjny z punktu widzenia zastosowanych rozwiązań architektonicznych. Oprócz swojej funkcji handlowej stopniowo przeistacza się również w miejsce spotkań i interesujących imprez kulturalnych oraz akcji charytatywnych. Tradycyjna Bielska Zadymka Jazzowa zadowoliła się w SFERZE i w tym roku znani polscy oraz zagraniczni jazzmani spotkali się tutaj po raz czternasty.

49°49'36"N 19°02'55"E | na mapie:A

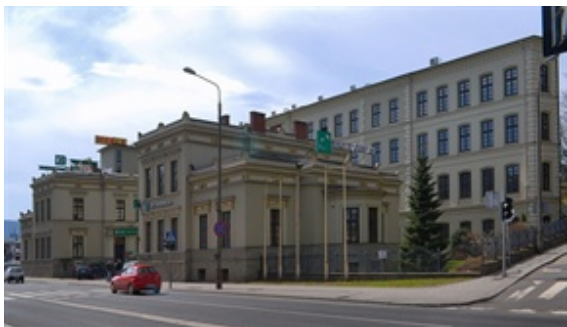
Bielsko-Biała

Fabryka Urządzeń Zgrzebnych Mänhardta 1862 r.

Przy dawnej ulicy Blichowej (obecna Partyzantów) w Bielsku w 1862 r. założono Fabrykę Urządzeń Zgrzebnych Mänhardta - "Hänel.Mänhardt & Comp." Składała się ona z trzech obiektów budowanych do 1878 r., czyli: wielokondygnacyjnego gmachu głównego fabryki oraz usytuowanych przed nim dwóch bliźniaczych, neorenesansowych budynków willowych należących do ówczesnych właścicieli Adolfa Mänhardta i Ferdynanda Hänela.

Po II wojnie światowej zakład został znacjonalizowany i w jego miejsce utworzono Zakład Artykułów Technicznych i Elementów do Maszyn Włókienniczych „Eltech”, który funkcjonował do 1995 r. W następnych latach hale fabryczne przekazano prywatnym przedsiębiorcom, którzy je odrestaurowali i utworzyli tam Bielskie Centrum Meblowe „Bogmar”. Pozostałe po właścicielach dwie zabytkowe wille również znalazły swoich promotorów, którzy je odnowili, po czym zostały tam umieszczone siedziby banków.

49°48'58"N 19°02'40"E | na mapie:B

Bielsko-Biała Gazownia Miejska z 1864 r.

Pomiędzy ul. Grażyńskiego i Gazowniczą znajdują się powstałe w 1864 r. zabudowania Gazowni Miejskiej.

Neorenesansowa, zaprojektowana przez Rudolfa Kruchnella na planie ośmiokąta budowla składała się początkowo z trzech zbiorników gazowych połączonych z gmachem produkcyjnym i należącym do niej wolnostojącym budynkiem administracyjnym. Obiekt rozbudowano w 1872 i 1907 r., tworząc kolejne zbiorniki, a w latach 1914-1916 nową piecownię z wysoką wieżą węglową.

Do 1967 r. gazownia zajmowała się własną produkcją gazu ziemnego. Następnie przekształcona została w przedsiębiorstwo dystrybucyjne i w takim charakterze funkcjonuje do dzisiaj. W chwili obecnej znajduje się tam będący w strukturze Gazowni Zabrzańskiej Rejon Gazowniczy w Bielsku-Białej.

49°49'40"N 19°02'51"E | [na mapie:C](#)

Bielsko-Biała Przędzalnia Lnu i Fabryka Wyrobów Jutowych Braci Deutsch 1890 – później ZPL Lenko S.A.

Dwaj żydowscy fabrykanci Maurycy i Juliusz Deutsch w dniu 14 października 1890 r. założyli firmę o nazwie

„Bracia Deutsch”. Początkowo była to przędzalnia lnu i fabryka wyrobów jutowych na bazie lnu i konopi ciągnąca się wzdłuż obecnej ul. Grażyńskiego. Rozwijając potencjał produkcyjny, w 1898 r. uruchomili przędzalnię wiganii i tkalnię techniczną, a w następnych latach produkcję nici konopnych, płócien, sienników, pasów pędnych z sierści wielbłądziej, ceraty i linoleum.

W pierwszym etapie jej istnienia zatrudniano 150 pracowników, by w 1935 r. osiągnąć stan załogi 2400 robotników i 167 urzędników. W tym też roku zakład przekształcono w spółkę akcyjną o nazwie Zakłady Przemysłowe Włókiennicze „Lenko” S.A. W okresie międzywojennym należały do największych fabryk włókiennych Bielskiego Okręgu Przemysłowego i jednych z większych w Polsce. Późniejszy zakład B, mieszczący się przy ul. Mostowej (obecne tereny Centrum Handlowego Sfera), powstał w 1867 r. jako Przędzalnia Neumanna, która w 1895 r. wchłonęła firmę „C.B. Schneider und Co”, a następnie w 1903 r. kartel wiedeński pod nazwą „Unia”; Spółka Akcyjna Przemysłu Jutowego. Kartel produkował głównie wyroby z juty.

Podczas II wojny światowej początkowo zarządzane były komisarycznie, później weszły w skład firmy niemieckiej „Jute-Spinnerei und Weberem Bremę i „Jute-Union, Wanke, Kerth und Cudzy”. Generalnie produkcję przestawiono pod potrzeby armii niemieckiej.

Po zakończeniu działań wojennych całość upaństwowiono i jako Bielskie Zakłady Przemysłu Lniarskiego „Lenko” zajmowały się produkcją przędzy jutowej i konopnej oraz tkanin i worków jutowych na bazie polskiego lnu i konopi.

W 2004 r. właścicielem większości akcji przedsiębiorstwa został jeden z największych przetwórców tworzyw sztucznych w Europie - grupa MARMA Polskie Folie.

49°49'50"N 19°02'57"E | [na mapie:D](#)

Bielsko-Biała

Fabryka Maszyn Tkackich i Elektromotorów Georg Schwabe

W 1878 r. Georg Schwabe z Gúlcherem na prawym brzegu Białki, na zapleczu obecnie istniejącego DH Klimczok uruchomili produkcję krosien i elektromotorów dla przemysłu włókienniczego. Z racji, że miejsce znajdowało się w centrum miasta, okazało się niezbyt przydatne do rozwoju przedsiębiorstwa.

Schwabe na terenie Dolnego Przedmieścia, w sąsiedztwie Fabryki Papieru Fijałkowskiego i Fabryki Braci Teutsch w 1900 r. powołał do życia nową Fabrykę Maszyn Tkackich i Elektromotorów. Dzięki nowatorskiej produkcji, popartej wieloma patentami samego właściciela, zrewolucjonizowana została produkcja włókiennicza. Urządzenia wytwarzane przez firmę pozwalały zdecydowanie zwiększyć wydajność pracowników zatrudnionych na tkalniach, którzy po ich zastosowaniu mogli obsługiwać do ośmiu maszyn. Fabryka zaczęła również specjalizować się w produkcji motorów elektrycznych wykorzystywanych do napędu maszyn i urządzeń włókienniczych, a także dynam do oświetlania hal fabrycznych i samych lamp łukowych. Lampy, produkowane przez firmę, sprawiły, że miejscowość Bielsko-Biała należała do jednych z nielicznych miast posiadających własne elektryczne oświetlenie uliczne.

Wytwarzane towary rozprowadzano po całym świecie. Fabryka rozwijała produkcję, a Schwabe wzbogacał się, lokując się w czołówce najbogatszych bielszczan.

W czasie II wojny światowej firmą w dużym stopniu zainteresowała się armia niemiecka, a co za tym idzie - zlecona została produkcja na potrzeby wojska. Produkowane były m.in. zapalniki do bomb głębinowych, elementy elektrycznego wyposażenia łodzi podwodnych oraz objęte ścisłą tajemnicą elementy do rakiet V-1 i V-2.

Zakończenie działań wojennych wiązało się z upaństwowieniem zakładu 30 listopada 1946 r. decyzją Hilarego Minca, ówczesnego ministra przemysłu. Od tego czasu aż do lat 90. minionego wieku funkcjonowała jako Fabryka Maszyn Elektrycznych Indukta, by później wejść w skład Grupy Cantoni złożonej z firm Elektropol Cantoni z Włoch i Interelektra Holding z Luksemburga.

49°49'55"N 19°02'59"E | na mapie:E

Bielsko-Biała Dawna Fabryka Papieru Fijałkowskich

Fabryka zapisała się w historii miasta jako zarzewie zorganizowanego 15 lipca 1936r. strajku okupacyjnego, który rozprzestrzenił się na 55 zakładów w Bielsku i zakończył się 29 sierpnia 1936r. całkowitym sukcesem strajkujących domagających się poprawy warunków pracy. Współczesny właściciel musiał uznać postulaty strajkujących i wprowadzić je w życie.

Aby uczcić XX-lecie zdarzenia upamiętniono je umieszczeniem na elewacji zabudowań fabrycznych 15 lipca 1956r. tablicy pamiątkowej. Tego typu manifestacja robotnicza nie była na rękę ówczesnej władzy tym bardziej, że odbywała się w cieniu wydarzeń Poznańskiego Czerwca. Tablica mimo, że kilkakrotnie zdejmowana, ostatecznie przetrwała do dzisiaj i dalej informuje o robotniczym proteście. W budowlu mieści się obecnie dyskotekowo-rozrywkowy Klub Pomarańcza i wiele innych firm oraz małych przedsiębiorstw.

49°49'53"N 19°02'60"E | na mapie:F

Bielsko-Biała

Fabryka Sukna Franciszka Voghta – 1869 r. - ZPW Wega – obecnie Urząd Miejski

Na powstałym w II poł. XIX w. Targu Świńskim - Schweinsplan, później placu Straży Ogniowej, w 1869 r. jako pierwsza budowla powstała hala Fabryki Sukna Franciszka Voghta, później Fryderyka Tislowitza. Zbudowany, pierwotnie dwupiętrowy, później nadbudowany w 1905 r. budynek, był miejscem zatrudnienia około 200 robotników. W II połowie 1915 r. fabryka podupada i część została oddana do dyspozycji żandarmerii austriackiej na koszary. W 1922 r. następuje kolejna rozbudowa o nową, żelbetową halę z zaokrąglonym narożnikiem i rotundą. Wygląd odbiega od typowego budownictwa przemysłowego. Po II wojnie światowej, na mocy ustawy z 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej, zostaje znacjonalizowana i stanowi część Zakładów Przemysłu Wełnianego WEGA.

Zakłady zajmowały się produkcją wysokiej jakości tkanin wełnianych przeznaczonych na garnitury oraz tkaniny mundurowe. W 1996 r., postawiona w stan likwidacji, hala przekazano po niezbędnej adaptacji na potrzeby Banku Handlowego, który postanowił się pozbyć gmachu i sprzedał go miastu na pomieszczenia Urzędu Miejskiego w Bielsku Białej. Charakterystyczny narożny budynek stał się siedzibą m.in. Urzędu Stanu Cywilnego

49°49'20"N 19°03'04"E | na mapie:G

Bielsko-Biała Dworzec Główny

Początki linii kolejowej w Bielsku sięgają 1855 roku. Utworzono wówczas połączenie z Dziedzicami, tzw. odnogę Kolei Północnej łączącej Kraków z Wiedniem. Bielski dworzec kolejowy powstał w drugiej połowie XIX wieku, a do użytku oddano go w 1890 roku. Budynek wzniosła firma Karola Korna, na wzór wiedeński. Dziś można nadal podziwiać wspaniałe wnętrza (warto zobaczyć szczególnie

polichromie), które stosunkowo niedawno odrestaurowano.

Miejsce zaproponował: Monika78

49°49'47"N 19°02'41"E | na mapie:H

Zdjęcia dodane przez (w kolejności): Jurek K, Jurek K, Jurek K, Jurek K, Jurek K, Jurek K, Jurek K, Monika78

Trasa dodana przez: Jurek K

Przewodnik wygenerowany w serwisie www.polskaniezwykla.pl. Wszystkie prawa zastrzeżone. Żadna część ani całość Mini przewodnika nie może być reprodukowana ani przetwarzana w sposób elektroniczny, mechaniczny, fotograficzny i inny; nie może być użyta do innej publikacji oraz przechowywana w jakiegokolwiek bazie danych bez pisemnej zgody Administratora serwisu. Copyright © 2007 Polska Niezwykła

Wygenerowano:
sobota 24 sierpnia 2024 21:21:02